

ՄԱՐԱԳՐԱԿԱՆ

ՄԻՋՍԳԳՍՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Մայրաքոյն Արևելքի մէջ կատարուած դէպքերը ըստ երևոյթին կայուն վիճակ մը առած կը թուին, Եւրոպական հեռագրական գործակալութիւնները, ինչպէս նաև թերթերը և տնտեսային ծախսերը զիւրապահական հարգողութիւնները, հակառակ իրար հակասող լուրերու, կը թուին ցոյց տալ, որ ծայրայեղ լարուածութեան կը սկսի յայտնուիլ քաղաքացիական պատերազմի շրջանը մը, որ արևելքի մէջ սակայն, փաստ է որ երբեք բանակցութիւններու շրջանը վերջ չէր գտած մտտիկ անցեալին մէջ իսկ, երբ երկու բանակներ ժող 36,000 թէ 27,000 մարդկային զոհեր պատճառող և 600 միլիոնի քնասի տեղի տուող ճակատամարտներ կը մղէին իրար դէմ: Նոյն իսկ Չիւնակն և Ճարտնական դեպքանները կը ձայնի իրենց զերբերուն վրայ, և կը շարունակէին բանակցիլ, կամ գէթ խօսակցիլ թողնուածներու ժխտին մէջ:

Այս արտակարգ երևոյթը կը բացատրուէր այն հանգամանքով որ պատերազմի պաշտօնական յայտարարութիւն դեռ չէր եղած — և չէ եղած մինչև օրս իսկ — և թէ կատարուած իրողութիւնները մի միայն անպաշտօն արարքներու հետեանց ըլլալով, իրականութեան կարելի չէր պատերազմող կողմեր համարել այդ երկու պետութիւնները: Նոյնպէս այս երևոյթին իրեն հիմնական պատճառ կը մատնանշուէր այն պարագան, որ Ազգերու Դաշնակցութիւնը իր միջամտութիւնով կ'արգիլէր պատերազմական լուրջ և վերջնական յայտարարութիւն մը և դուռը բաց կը ձգէր հաշտարար կարգադրութեան մը երկու կողմերու միջև:

Եթէ փաստացիորէն քննենք պատահարները, մենք պիտի տեսնանք, որ իրականին մէջ ճարտնի առած քայլերը ոչ այլ ինչ են, եթէ ոչ վաւերականացումը դրութեան մը, որուն տէր է ինք Ռուս և Ճարտնական պատերազմէն ի վեր: Այդ պատերազմի յաղթութիւնով, ճարտն տէր դարձաւ Բորէայի և Մանչուրիան ինչպէս իր անմիջական ազդեցութեան ներքև: Ռուս Ժամանակ հզօր Ռուսաստան մը կայր, և կային մանաւանդ միջազգային արգելիչ հանգամանքներ, ճարտն պակարող էր այդ իր իրական ազդեցութիւնը օրինակաւ դարձնելով Մեծ պատերազմի ընթացքին, Ճարտնական համադրածակցութիւնը եւրոպական պետութիւններու հետ, քայլ մը աւելի մտնեց Մանչուրիական հարցին լուծումը ի նպաստ Ճարտնի, բայց Ամերիկայի մասնակցութիւնը նոյն պատերազմին՝ բարգաւազ կացութիւնը Նաղաղութենէն յետոյ, Ճարտնի դիրքը և յոյսերը, կարծես ալ աւելի տրկարացան Մանչուրիոյ ուղղութեամբ՝ զիւրապահութենէն, թէ և ընդհակառակը ներքնայէս և գաղտնի կերպով Ճարտն կը շարունակէր առաջ մղել իր թափանցողական քաղաքականութիւնը Մանչուրիոյ սահմաններէն ներս:

Եւրոպական զիւրապահութեան կրած փոփոխութիւնները հանդէպ Միացեալ Նահանգներու, միջազգային պարտքերու կարգադրութեանց մշտափոփոխ ձևափոխութիւնները, Եւրոպայի և Ամերիկայի մէջ հետզհետէ ծաւալող անգործութիւնը և դրամական տնտեսական տագնապները, որոնք իրենց գագաթնակէտին հասան 1931 թուականին, այս բոլորը մէկ կողմէն և միւս կողմէն պոլիտիկ Ռուսաստանի Ասիական քաղաքականութիւնը ընդդէմ եւրոպական գաղութային պետութիւններու, Ձիւնական ներքին քաղաքական պատերազմները և կազմալուծումը շնորհիւ պոլիտիկական պայմանաւորումներ, Հնդկաստանի և Հնդկաչինի մէջ նոյն միջամտութեան արդիւնք, յեղափոխական շարժումներու ծաւալումը, և այսպիսով ուրիշ հարիւր միլիոն բնակչութիւններու կայացող Ասիական երկրամասերու փակուիլը եւրոպական եւ ամերիկական առևտուրի առջև, այս բոլորն ալ միւս կողմէն, առաջ բերին ընդհանուր փոփոխութիւն մը միջազգային զիւրապահութեան դրութիւններու և տրամադրութիւններու մէջ, փոփոխութիւն մը որ հնարաւոր դարձուց Ճարտնին առնել վճռական քայլեր Ձիւնաստանի մէջ, սկսելով իր բուն հիմնակէտին՝ Մանչուրիայէն, որը գրեթէ վերջնականացան կցուած կարելի է նկատել Ճարտնային:

Ի հարկէ անկարելի էր յուսալ որ Ձիւնաստանը բոլորովին անտարբեր զիւրապահայէր քայլեր, մանաւանդ որ տարիներէ ի վեր բանակներ ունէր, որոնք կը կուրսին իրար դէմ, և որոնք կը նային ուղղուել վաղուց ատելի ընդհանուր թշնամիին դէմ: Մանաւանդ Ձիւնաստանը սեփական կը տածէր իր բարեկամին սովիէթ Ռուսաստանի միջամտութեան մասին: Նոյնպէս Ձիւնաստան յոյս ունէր որ պիտի կընար եւրոպական միջամտութիւն անգամ առաջ բերել միջազգային ստեղծելով եւրոպական շահերու կարևոր շրջանակի մը մէջ, ինչպէսին էր Ծանկհայի կանխատեսած միջազգային ստեղծեցին: Ձիւնացիները ուղղուած Ճարտնի պետական արժանապատուութեան դէմ, մինչև ստիպեցին այս վերջինը, որ դրական քայլեր առնէ այդ շրջանին մէջ, Ճարտն վերջուց նետուած ձեռնոցը և իր թնդանութիւնները գոտացին Ծանկհայի մէջ ևս:

Ոչ Մանչուրիոյ մէջ գոտացող թնդանութիւնները, ոչ ալ Ծանկհայի մէջ պայթող ռուսները սակայն, ոչ մէկ կերպով կրցան արձագանք ստեղծել Սովիէթական Ռուսաստանի կամ Եւրոպայի մէջ: Սովիէթական Ռուսաստանը անպայման պաղարկելու զտնտեսական մը ցոյց տուաւ, անհասարակելի պաղարկելու զտնտեսական մը, որ կընայ նոյն իսկ դաւաճանութեան հասարակականութիւնը Ձիւնաստանի կողմէն: Այս վերջինը սովիէթական քաղաքականութեան զոհած էր իր ներքին խաղաղութիւնը վերջին հիւսի վեց տարիներէ ի վեր: Եւրոպական պետութիւնները աւելի քան պաղարկելու գտնուեցան, և ոչ մէկը չի մտածոյ յանուն իր շահերուն բողոքել կամ դրական միջոցներու դիմել Ճարտնի դէմ Ծանկհայի դէպքերու պատճառով: Նոյն իսկ արգելք հանդիսացան Ամերիկական միջամտութեան մը:

Ինչո՞ւ: Ինչպէս բացատրել այս անհարկընթաց խեղճութիւնները: Արդեօք պէ՞տք է փնտռել այս խաղաղասիրութեան բացատրութիւնը, այն յիշողութեան բարձրագոյն մէջ, որ մեծ պատերազմից կը մնար, եւ կը մնար մանաւանդ անոր առաջ բերած ճնշակական, բարոյական եւ նիւթական քայլադրումէն:

Ոչ իրողութեան եթէ այդ ըլլար ազգերու խնթութեան պատճառը, մենք իրաւունք կ'ունենայինք յուսալու որ պատերազմներու օրերը անցած են, և յուսալից կընայինք զիտիլ զինաթափութեան բանակցութիւնները, սպասելով յայտը ելելու մը: Այսօր, աւելի քան երբ և է, պատերազմի արհաւիրքը կը ծանրանայ շախարհի վրայ, և երբ զինաթափութեան մասին կը լինի մէկ կողմէն, միւս կողմէն սուրբը աւելի ուժգին կը շարունակուի տրամադրութիւնները և պատրաստութիւնները շատ աւելի մեծ չափերու կը հասնին, քան սովիէթական ժամանակ առաջ:

Ուրեմն, այս գնահատան Եւրոպական պետութիւններու, Միացեալ Նահանգներու և Սովիէթական Ռուսաստանի անշարժութիւնը Ճարտնայինական դէպքերու հանդէպ ունի ուրիշ պատճառ մը:

Այդ պատճառը կը սկսի հետզհետէ դառնալ ժադաբուի գաղտնիք (secret à la polichinelle):

Այս բոլոր դէպքերը, բանակցութիւնները, կռիւները, վճեքը կը ձգտին լուծելու մէկ հարց: Այդ հարցը՝ Ասիոյ կազմալուծումը կասեցնելու հարցն է: Այդ հարցը Սովիէթական Ռուսաստանի խաղտնիք վերջ հարցն հարցն է: Այդ հարցը, սովիէթներու համաձայնարարի սրբախական քայլադրում ծրագրին դէմ մամաւելու հարցն է:

Ինչ որ սովիէթները չի կրցան ընել Եւրոպայի մէջ, յայտնեցան զուրկ բերելու շնորհիւ որոշ նպատակներ պայմաններու, Ասիական երկրներու մէջ. եւ այդ ձևով կրցան ծանցու հարուած հասցնել զբանակցութեան պետութիւններուն թէ Եւրոպայի և թէ Ամերիկայի և թէ Ասիոյ մէջ (Ճարտն):

Այժմ, սակայն, օգակ մըն է որ կը սկսի անցնել Սովիէթական Ռուսաստանի վրէժ, բայց փոխանակ զիւրիւ անցնելու, ոտքերէն է որ կը սկսին մտնուիլ այդ օղակը: Հակառակ իր անբերելի և անտարբեր ձևանայուն, Ռուսիա կը զգայ այդ Արդիւ Ռուսական հետադիւրսը և թերթերը կը սկսին խօսիլ ծառանկան յարակողականի մը մտքով ընդդէմ Սովիէթական խեղճութեան: Ասիական պայմանները ուրիշ սահմաններէն պիտի դաշ, Այդ է միակ միջոցը չկողքեցնելու վտանգը սովիէթական, որ իր հարիւր վախճանը միլիոն բնակչով, կ'ուզէ աշխարհը տակն ու վրայ ընել, կործանել բոլոր գոյութիւն ունեցող կարգերը, առանց փոխարինումի նախապատրաստական շրջաններու, տարրերային թափով: Կործանարար խնթութիւնով, ոճիր, սպանդ և թուրապետութիւն սփռելով ամէն կողմ, և ոչնչացնելով զարեւել ստեղծած բոլոր արժէքները:

Ան թէ ուր կը ձգտի ներկայ զիւրապահութիւնը, և միջազգային ստեղծումը և հակասական քաղաքականութիւնը, որը սակայն ոչ անթողուած ունի և ոչ հակասութիւն: Միակ սեղանը որ կարելի է ուղղել այդ քաղաքականութեան, իր զանդողոտութիւնը, անգոյն ըլլան է, իր ոչ վճռական, ոչ անհակա կեցածքն է հանդէպ սեփական վտանգին, որ երբ և ինչ սպասեցնէ մարդկութեան այս կախարհով:

Ներկայ քաղաքակրթութեան պետութիւններու ներքին անհամաձայնութիւններուն, ճիշդիմ ետակարութեան, և վախճանական շարժումներուն ծնունդն է պայքարելու իր գոյութեան պահպանումը այսօրու տարիներ, նոյն սեղանները շնորհիւն է ներկայ տարածում, թոյլ և անորոշ քաղաքականութեան պատճառներն ու շարժարկները այդ միւսնոյն ետակարութիւններն են:

Սակայն դանակը բոլորին համար ալ սկսած է ոսկորին հասնել: Ան թէ ինչո՞ւ իրաւունք ունինք յուսալու որ վճռական քայլերու ընթացքն է որ բոլորովին հասած, շատ է մտիկացած: Ժամեր յիս են անակցկայներով:

ՔՆՆԻՉ ՄԱՐԻՆԻ ՄԸ ՊԱՅԱՆՁՆԵՐ

Մէկ քանի օրեր առաջ, Սիւրիացի արևմտականի մը հետ ծանօթացայ Մարիոյ մէկ սրճարանի Գրեթէ անմիջական մտերմացիքի մը առևտուրի, անտեսական տաղանքի, Սիւրիոյ անցուղարձերուն վրայ խօսելի յետոյ, իր ուղարկութիւնը հարկիցի թիւրքիոյ փրօյաքարից լուրերու վրայ թէ հայերը Սիւրիոյ հիւսիսը մաքսանեցուցութեամբ կը պարապին:

Սիւրիացի խօսակցիս անմիջական պատասխանեց.

— Ոչ մէկ հայ Սիւրիոյ հիւսիսը մաքսանեցուցութեամբ չգաղտնիք և չի կընար այդ գաղտնիքը, քանի որ ոչ մէկ հայ առանց իր գոյութիւն ծանցու վտանգի տակ դնելու չի կրնար թրքական սահմանը անցնել: Եթէ եղածը ինչ է և հայերուն յատուկ երեւոյթը մը չէ: Սիւրիոյ հիւսիսը մէկ քանի հայկական գիւղեր հիմնուած են, ինչպէս կան զիւղեր, թրքական և արաբական գիւղեր: Ամէն գիւղի մէջ գիւղական անտեսութեան համար փոքրիկ խանութներ կան, ուրիշ բոլոր պէտք ունեցողներ իրենց գոյութիւնը կը կառարկեն: Սիւրիոյ մէջ թուրքերուն ապրանք ծախելը արդիւրող օրէնք մը չկայ: Հետևանքով խանութները իրենց սովորական գրանցումով վաճառութեան կ'ընեն նաև թուրքերուն: Գնուած կաւարող

Լիցայերկ, իր առեւանգուած 19 ամսու ետախան եւ Տիկին Լիցայերկ

ՄԵՐ ԴԱՏԵՍԱՆԸ

ՈՎ ՄԵԾԱՍՔԱՆԸ ԴՈՒ ԼԵՉՈՒ...

Առջի ուրախ օր, երկուստ երիտասարդներու բազմութիւն մը փութացած էր անթիկան West Hall-ի Բանախօսութեան մրցում: Կրկնապէս շահեկան հաւաքով Սիւրիացի մամուլը սրահը գրեթէ լցուց է:

Margaritas ante porcos պով գծելէ ետք մեր նախնեաց կրօնականութիւնը, յուզումի գերագոյն պոստիկուով մը կը վերջացնէ: Ալեքան բարձունքին հասնելու հասնելու համար՝ երկու ճամբայ կայ միայն՝ Միջոց՝ սողալն է կրկնայի պէս: միւսը՝ ճամբուր արծիւներուն: Մեր նախնիքը, իրենց փառայեղ կեանքով ցոյց տուին՝ թէ արծիւներու ճամբուն են ցագած: Եթէ չմեռնէր ձերբուկարող Արշակունի չիջնար Անին՝ մենք այսօր կ'ունենայինք պարսիկներու ձեռքին խամակարգայ մը և Ռիզանդական շտաբութեանց բոյն ոստան մը: Արծուի ճամբուն անցան մեր նախնայերը, մենք այս րնտրեանք այդ ճամբան, որպէսզի հպարտանքով կարենանք ըսել զայոց սերունդներունը ԱՅՈՂԻՍ ԱՅՈՐԵՆԻՍ: Ծայաւորութիւնը սեծ էր և յայտնուած թիւրքերու կատարել: Բուռն, երկարատեւ ու բազմիցս կրկնուող ծափեր՝ աւելի քան պեճակաւ էին: Դատարները պահ մը առանձնացան և ո՞վ զարմանք, քիչ վերջ յայտարարուեցաւ թէ առաջին երեք խօսակարի վրէժն: Բայց կարելի էր այսօր նին ալ հանդուրժել և լուր եթէ թուրքը խօսեցնէր գործի շահնէր: Վերջիս արուած լուրի մը համաձայն Սիւրիացի փաշան 10 հազար հոգիները ուժով մը կանդան է Սիւրիոյ հիւսիսը: Անուշտ եթէ անտեք թուրք մաքսանեցուցիչը թրքական հողէն ներս հետապնդելու պատճառ ունին, ոչ ոք կրնայ տարակնիլ, այդ թուրքիոյ իրականութիւնը, եւ նորէն կանկանելի ըլլալէ չէր դադարէր այդ շարժումը: Կ'ու միայն հաւատարմութեամբ թուրք մտնողները մտնողները ըլլար զպայտու սահմանի թուրք մաքսանեցուցիչները: Անուշտ իրական էին անոնք: Թուրքիան տար հազարներ քանակ կեցողներով հոն, անտարակուսելի է որ ուրիշ երկրացիներ ունին: Եւ օրուայ այն մաս, մուն երբ թ. Ռիւստի պէն ժնէվի մէջ սպիտակաթոյր աղանիկի գին ճառ կը խօսի, զինակցութեան խորհրդային ԱՄՆԱ ծրագրի վրայ շարժուելով, իսաւ, ծրագրին համաձայնութիւնը յայտնելով և փրանսականը գնահատելով:

Հիլիթ, Տուսեբայիկի, Ուիլքըր եւ Քալիւման, որով Հիլիթեպուրիի զիմ իրենց թեկնածութիւնը դիմ

կանի վրէժն: Բայց կարելի էր այսօր նին ալ հանդուրժել և լուր եթէ թուրքը խօսեցնէր գործի շահնէր: Վերջիս արուած լուրի մը համաձայն Սիւրիացի փաշան 10 հազար հոգիները ուժով մը կանդան է Սիւրիոյ հիւսիսը: Անուշտ եթէ անտեք թուրք մաքսանեցուցիչը թրքական հողէն ներս հետապնդելու պատճառ ունին, ոչ ոք կրնայ տարակնիլ, այդ թուրքիոյ իրականութիւնը, եւ նորէն կանկանելի ըլլալէ չէր դադարէր այդ շարժումը: Կ'ու միայն հաւատարմութեամբ թուրք մտնողները մտնողները ըլլար զպայտու սահմանի թուրք մտնողները: Անուշտ իրական էին անոնք: Թուրքիան տար հազարներ քանակ կեցողներով հոն, անտարակուսելի է որ ուրիշ երկրացիներ ունին: Եւ օրուայ այն մաս, մուն երբ թ. Ռիւստի պէն ժնէվի մէջ սպիտակաթոյր աղանիկի գին ճառ կը խօսի, զինակցութեան խորհրդային ԱՄՆԱ ծրագրի վրայ շարժուելով, իսաւ, ծրագրին համաձայնութիւնը յայտնելով և փրանսականը գնահատելով:

Յետ-պատերազման մարդկութեան

մէջ որքան զերիշխող են ազգ. տրամադրութիւնները, նոյնքան զուգահեռ կը գաղտնան իրաւարարութեան, համարաշխարհականութեան և միջազգային համաձայնութեանց ձգտումները: Ազգերու մէջ ծագած փոքր թէ մեծ բոլոր վճեքը զինեալ բախումէն առաջ, նոյն իրակ զինեալ բախումի ընթացքին (Ձիւնաստանի պարագան) կամ կ'ունենային կամ ժնէվի Ազգերու կիցային յայտնուած թնդանութիւնը մըն է այդ: Արդ, թուրքիան ինչ ինչ պատճառներէ թեկնածութեան մաքսանեցուցութեան անասպիւր նետած է հրապարակ, հայ գաղթական թուրք սեփորները պատարարանաւոր կը ընեն և զինուորական համախորհուրդներ կը կատարէ: Հայերը եղածն աւելի ու դատարարական համախորհուրդներ կը կատարէ: Հայերը կողմնակալութեան հանդէպ մտածուած պիտի կընար ցոյց տալ իր զինուորական կեցողութեան համար: Հայերու հողով այսօրան անմեղ պահանջի մը համոզուած ենք որ ուժ կուտան նաև Սիւրիոյ իշխանութիւնը և Ռ. Գոմիստի թիւրքերը: Այսպիսի նախաձեռնութիւն մը հայոց կողմէն անհրաժեշտ է: Ո՞վ պիտի է ընէ... Փարիզը: Մեր գիտցած Փարիզը նման առաջինութիւն չունի:

